

Hrvat i/ili katolik?
Kraljica Hrvata i/ili kraljica Crkve?

Gospa Marija

*Ima jedna mala gospa Marija,
Što sve mi draža biva što je starija.
Jer ona me je prvog trudna rodila,
Za ručicu me slabu prva vodila.
Prva me na ovom svijetu volila,
Prva se za mene Bogu molila,
Kupala me suzom, Bog joj platio,
Anđeo joj suzom suzu vratio;
Dojila me mlijekom svoje ljubavi,
Učila me ovaj jezik ubavi,
S kojim ću i onda slatko tepati,
Kada ću za plotom možda krepiti.
Samo tebe volim, draga nacijo,
Samo tebi služim, oj Kroacijo,
Što si duša, jezik, majka, a ne znamen,
Za te živim, samo za te, amen*

Antun Gustav Matoš (objavljeno posthumno 1923.)

Od majke do nacije, od Marije do Hrvatske. Hrvatska je za Matoša jezik i majka. Ne tek običan pojam, oznaka. Samo za nju živi. I završava svoju pjesmu riječju 'amen'. Zvuči kao da se moli, zar ne? I majka mu se zvala Marija, ali i žena. Ako ćemo tumačiti pjesmu, svim vjernicima je jasno da se uz još jednu Mariju veže riječ Gospa, bilo je to poznato i Matošu. Može se tumačiti pjesma na način da Kroacija preuzima ulogu i majke Marije i žene Marije i Blažene Djevice Marije? Je li onda Hrvatska i majka i žena i najuzvišenije biće ikad stvoreno? Svakako nacija jest za njega biće.

I ne samo za Matoša. Brojni je tako smatraju. Opravdano se je onda zapitati kada je i kako ta nacija nastala? Pokušava li se njoj pripisati sve ove navedene uloge? U kakvom su odnosu vjera i nacija? Kako je teklo poimanje nacionalnosti u povijesti? Proizlazi li iz nje nacionalizam ili joj prethodi? Svi mi koji imamo veze s devedestima ili smo odgajani nakon njih imamo taj neki nacionalni osjećaj u sebi. Ipak, je li moguće da naša vjera govori drugačije od našeg osjećaja? Krenimo redom...

Uvijek je u povijesti bilo nekih događaja, uvijek će ih biti i u budućnosti. Ipak ti događaji odvijaju se u određenom kontekstu. *Isus Krist jučer i danas isti je i uvijek* (Heb 13, 8). Dok su čovjek, društvo, razmišljanja, ideali promjenjivi; jedina je stalnost Krist. Potpuno jednostavan primjer: prosječna visina muškaraca u rimskom carstvu bila je 165 cm, prosječna životna dob u razvijenom srednjem vijeku bila je oko 40 godina, stopa smrtnosti djece sve do prije 50 godina bila je puno veća nego danas. Tako ako se šetamo po Pompejima i vidimo da su rimske kuće

bile preniske za naše poimanje, jednostavno ih se mora shvatiti u kontekstu prvog spomenutog podatka. „Proučavanje povijesti jest kao putovanje u stranu zemlju“, stara je uputa za historiografe. Zato se svaka pojava mora protumačiti u njezinom kontekstu. Naknadno pripisivanje današnjih vrijednosti, tzv. anakronizam, jedan je od smrtnih grijeha povjesničara.

Identična je stvar kada se susrećemo s nekim društvenim pojmovima. Oni nastaju u svom okruženju, s vremenom ih se prihvaća ili odbija, modificira ili konzervira u njihovom značenju. Ali je uvijek važno imati na umu da su u jednom trenutku nastali. Jedan Kloštranac u 1580. kada bismo ga pitali kojoj naciji pripada začuđeno bi nas pogledao i vjerojatno nastavio kopati zemlju. Ako bismo mu rekli da su on i ban Toma Bakač Erdödy i biskup Gašpar Stankovečki iste narodnosti, moguće je da bi nam nešto i opsovao. No kada bismo ga pitali ide li nedjeljom na misu, uvrijeđeno bi rekao da se to podrazumijeva kao da će sunce ujutro izaći. I tako smo došli do tri pojma koja su nama danas razumljiva u praksi, ali na žalost daleka u teoriji, narod – nacija – vjera. Primjer nerazumijevanja ovih pojmova jest stalno krivo prevođenje imena organizacije 'United Nations' s 'Ujedinjeni narodi', iako je vrlo jasno da se organizacija zove 'Ujedinjene nacije'.

Narod je međusobno povezana skupina ljudi koji gaje zajedničku kulturu, na ovim prostorima zajedničku vjeru, svijest o zajedničkom porijeklu te zajednički jezik. Narod je također biblijski pojam, tim se imenom nazivaju i Židovi. Abraham je praotac naroda, Mojsije narod zagovara kod faraona i pred Bogom govoreći da je *narod ovaj tvrde šije* (Izl 33,5), a Isus ima svijest da je pripadnik svog naroda. Ako pogledamo unutarnji stav među ljudima, oni redovito sunarodnjacima smatraju one koji dijele s njima istu 'sudbinu'. Možemo otići malo dublje u povijest ovog našeg kraja. Recimo početak 15. st. Kloštranac se vratio iz rata koji su vodili Žigmund Luksemburški i Ladislav Napuljski. Nije imao pojma tko su oni, podigao ga je na oružje njegov feudalac zagrebački biskup. Sasvim je moguće da je u nekoj od bitaka ubio seljaka koji je živio stotinjak km istočnije u đakovačkom kraju. I taj naš Kloštranac je daleko više imao osjećaj da pripada istom narodu kao ovaj seljak iz đakovštine nego da dijeli narodnost sa zagrebačkim biskupom. Uzgred budi rečeno, kroz povijest se svakih dvadesetak godina u Kloštru pojavljuje neka seljačka buna protiv njihovog feudalca – biskupa, koji bi redovito podizao namete. Car treba vojsku i diže porez plemstvu, plemstvo onda diže porez seljaku. Nije čudno što u ovom našem kraju starosjedioci imaju često otpor prema Crkvi. Jednostavno jer im je češće bila maćeha, nego majka. Ali u tome svemu kloštarski seljak imao je „glas s nebesa“ u vidu crkvenoga zvona. Ono bi ga u 6 ujutro budilo, u 12 bi mu govorilo da ide ručati, u 6

navečer bi označavalo da je radni dan gotov. Jednako bi bilo i njegovom susjedu, i onom seljaku s posjeda Gorjanskih, s posjeda Lackovića. Govorili su i isti jezik, vjerovali u istog Boga, dijelili istu sudbinu, bili su jedan narod.

I tada je došlo 17. i 18. st. koje je malo promijenilo stvari. Pojavili su se moćni carevi koji su uspjeli formirati stalne granice svoje države. I granice su uvijek bila fluidna pojava. Rijetko se znalo točno gdje završava područje jednog kralja, a počinje drugog. Kralj ima vlast dokle ima plemića koji mu plaća porez. Ako bosanski kralj Tvrtko odluči plaćati porez Osmanlijama, on više nije u sastavu Ugarske-hrvatskog Kraljevstva. Toliko o vjekovnim hrvatskim granicama na Drini koje nisu nikada postojale (NDH je pokušala, ali nikada nije utvrdila svoje granice na području Bosne)...Međutim, ovo je vrijeme konačno formiralo granice koje se mijenjaju tek ratovima. Sada kraljevi i carevi žele urediti društvo, žele ga okupiti oko istih zakona. Jedan od načina kako to rade jest da povećaju utjecaj i ulogu svoje vlasti. Nastaje nešto što se zove apsolutizam. Car ima zadnju riječ, on se predstavlja kao vrhovnik, kao Bogom dani vladar. Kreće istraživanje i lažiranje njegova porijekla, plemstvo se dodvorava njegovoj volji, seljaci pomalo znaju i imenovati kako im se zove vladar. Ukratko, više nije božanski glas onaj koji određuje dane i sate, koji ravna životima. Sve više taj glas s nebesa dolazi posredstvom vladara. Francuski kralj Luj XIV. reći će: „Država – to sam ja.“ Ni vjera u Boga ni osjećaj narodne pripadnosti, osoba vladara je sada ta koja pokušava ujediniti sve žitelje jednog područja

I u ovom trenutku se važno zaustaviti i opisati društvenu dinamiku toga vremena. Cijeli sustav je podijeljen na osnovna tri dijela: plemstvo – kler – seljaštvo. Takozvani feudalni sustav označava kastu unutar kojega je netko smješten. Pomicanje iz sustava u sustav jedino je moguće preko svećenstva. Kada bi se na primjer pojavio neki daroviti i pametni mladić, Crkva bi ga školovala i zaredila. Ali ako nije plemić ne bi mogao „dogurati“ dalje od seoskog župnika. Dakle bio bi možda zaređen, ali njegov glas ne bi ništa značio. Gdjekoja iznimka pronalazi se tek u redovništvu. Onaj slavni Ambroz/Matija Gubec (ako je priča istinita) bio je osuđen ne pod optužbom za oružani sukob, već zato što je htio on seljak postati kralj. Svaki pokušaj mijenjanja statusa doživljavao se kao napad na Državu što prouzrokuje smrtnu kaznu. Također, da ne ulazimo sad previše u društveni život feudalnog sustava, ni preseljenja najčešće nisu bila moguća. Eventualno ako dva plemića ne bi bila baš dobra među sobom pa bi „krali“ zemljoradnike jedan drugome. Kretanje bez dozvole vlastitog feudalca isto je strogo kažnjivo. Vidimo sada zašto naš seljak iz Kloštra u tom vremenu nema osjećaj da on i biskup pripadaju istom narodu? Dijeli ih i život i društveni status i kultura i imanje. Na kraju krajeva dijeli ih i

plaćanje poreza. Seljak ga mora plaćati, feudalac samo dio što je ubrao od kmetova mora dati vladaru. Dodajmo još da seljak mora platiti biskupu i mostarinu na Lonji ako želi odnijeti svoju robu na sajam u susjedno selo. Biskup i plemstvo u tom se vremenu jesu izjašnjavali kao Hrvati, što nije bila oznaka narodnosti, već pripadnosti staležu Hrvatskog Kraljevstva. Nakon uništenja Zrinskih i Frankopana car je doveo u Hrvatsku brojne plemićke kuće porijeklom iz Njemačke, oni su samim time dobili priliku sjediti u saboru Hrvatskog kraljevstva i rekli su za sebe da su Hrvati. Seljaka jednostavno nitko nije ni pitao što je i tko je. Znao je da je vjernik, eventualno ako je čuo propovijed nekog učenog svećenika mogao bi reći da je Ilir, ali Hrvat jako teško.

I tako se 18. st. približavalo kraju i iz Francuske su počele dolaziti neke nove ideje. Prvi puta se spominjalo ukinuće feudalnog sustava, izjednačavanje kmeta i plemića. Ovaj pokret vodio je sloj ljudi koji su živjeli u gradovima. To slavno građanstvo pod utjecajem novih filozofskih sustava (mahom ateističke ili deističke pozadine) pokušava provoditi ideje jednakosti, bratstva, slobode. Građani nisu zapravo bili po statusu kmetovi, imali su malo veća prava kretanja, uglavnom su se bavili trgovinom, mogli su se i školovati, ali nisu imali plemićke povlastice. Isto su plaćali velike dadžbine i, iako školovaniji od nižeg plemstva, nisu ga mogli preskočiti na nekoj društvenoj ljestvici. U tom odnosu snaga nastaje jednostavna ideja: stvorimo državu kojoj će biti temelj tada najniži sloj ljudi – narod. Narod neka sebi izabere tko će ga voditi, neka osnuje državu kojoj neće temelj biti kralj, nego narod, neka narod shvati da je on zapravo jedno i u društvenom i u političkom smislu. I tako nastaje svemoćni pojam **nacija**. Od crkvenog zvona preko apsolutističkog monarha, dolazi novi pojam koji pokušava „svijetliti s nebesa“ u srcima ljudi. Nacija je društvena zajednica koja, počivajući na određenim međusobnim povezanostima, potiče ljude za stvaranje političke tvorevine – države. U Francuskoj tko god je želio promijeniti strukturu države prihvatio je biti dio francuske nacije. Najbolji je primjer Napoleona koji je, ako ćemo gledati po porijeklu Talijan, ali sam kaže da je „Francuz vlastitim izborom.“

Iako bi bilo zanimljivo pozabaviti se razvojem nacionalne svijesti u svim krajevima svijeta, zadržat ćemo se na ovom našem prostoru. Ono što danas zovemo Republikom Hrvatskom krajem 18. st. razdijeljeno je u: Mletačku Republiku, Osmansko Carstvo, Bansku Hrvatsku koja je u sastavu Ugarsko-hrvatskog kraljevstva koji priznaju habsburškog cara te prostor Vojne Krajine koja nije pod vlasti bana već direktno pod Habsburzima. Plemstvo stalno govori o nekim svojim vjekovnim pravima i poziva se na stare borbe, ali osnovni razlog toga jest dobivanje boljeg statusa u Monarhiji. Šahovnica na banskoj zastavi plemiću možda nešto i znači, seljaku ništa. Ipak se početkom 19. st. u Hrvatskoj okupljaju pojedinci koji na temelju

dogođanja u Francuskoj maštaju o ideji stvaranja nacije na ovom prostoru. Nazovimo to prvom fazom nastanka hrvatske nacije: učeni krugovi raspravljaju i traže načine mahom na osnovama francuskih ideja. Vrijeme početka 19. st. nije plodno tlo za to pa moraju djelovati u ilegali jer Franjo II .vodi rat s Napoleonom, Europa prolazi kroz turbulentno razdoblje, a svaka ideja prihvaćanja nacije prijetnja je za Monarhiju. Ipak učeni krugovi raspravljaju, sviđa im se ideja jednakosti i države koja se temelji na narodu: Vrhovac, Gaj, Sakcinski – da izdvojimo samo neke. I tako nastaje Ilirski pokret. Ideja je jednostavna – Slaveni na ovim prostorima su nasljednici Ilira i zato će se ta neka nacija nazvati ilirskom. Za to je trebalo uvjeriti Slovence, muslimane u Bosni, Srbe da smo svi iste nacije. Taj dio nije išao. Vrhunac i kraj ilirskog pokreta zbio se u revolucionarnoj 1848. To je godina koja je hrvatskoj donijela trobojnicu nastalu na temelju francuske trobojnice, godina u kojoj je ukinuto plemstvo pa je narod stao uz bana Jelačića koji je na tome sudjelovao, godina u kojoj se krenulo u sukob s Mađarima. U tom trenutku od manje grupe ljudi osjećaj nacionalne svijesti širi se i na ostale. Nisu to svi prihvatili, npr. turopoljski plemići protivili su se, ali narod je bio oduševljen – uglavnom jer je dobio slobodu. Paralelno s rastom ideje nacije, krenulo je odmicanje od Crkve. Crkva je s nepovjerenjem gledala na ta događanja. I 1848. je neslavno završila. Jelačić kao poslušni general je sve što je učinio predao Caru koji je nakon buna uveo apsolutizam, zabranio svako isticanje ilirskog imena, sastajanje sabora, isticanje zastave.

Stari Ilirci su s vremenom osnovali Narodnu stranku i svoje želje preimenovali u ideju Jugoslavenstva. Biskup Strossmayer bio je jedan od najutjecajnijih na tom polju. Da, jugoslavenska ideja nastala je u našem prostoru. Slika toga je Strossmayerovo osnivanje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Želio je da u Zagrebu bude centar nacije za narode koji govore slavenskim jezicima. No i dalje nije želio da se ruši Habsburška Monarhija. Samo je želio da se zna da u njoj postoji nacija Jugoslavena i da ona bude ravnopravna s ostalim narodima Monarhije. S druge strane, nasuprot Caru, sa željom ujedinjenja svih Slavena s ovih prostora i osnivanjem svoje države nastaje Hrvatska stranka prava. Jedni od najistaknutijih ovdje su Kvaternik i Starčević. Oni su zastupali ideju prava hrvatske nacije na svoju neovisnu državu. Napomenimo kako su pravaši i vjera nisu baš išli ruku pod ruku u tom vremenu. „U školi se ne bi trebalo učiti o nikakvoj vjeri“, poznata je Starčevićeva izreka. Jednostavno ideja nacije nije nešto što je bilo blisko vjeri. Vjera se temelji na Bogu, na Isusovom spasenju. Nacija se temelji na pobožanstvenjenju određene ideje. Primijetimo kako su u tom vremenu kultovi nacije bili samo zamjena za vjerske obrede: zastava je postala kao križ kojemu se klanja, razne pjesme koje potiču nacionalni osjećaj pisani su u formi crkvenih himana, povijest koja je

konstruirana za potrebe utemeljenja nacije smatrana je svetim pismom. Najbolji primjer je, doduše kasnije, Matoševa pjesma „Ima jedna mala Gospa Marija“ u kojoj on zapravo povlači jednakost između Hrvatske i svoje majke, a na kraju završava stihovima: „Samo tebe ljubim draga nacija, samo tebi služim oј Kroacijo. Što si duša, jezik, majka, a ne znamen. Za te živim, samo za te Amen.“. Onomu koji uzdiže u nebesa božicu naciju, tomu Bog i ne treba...

Preostao je još treći korak integracije stanovništva u jednu naciju i njega su odradili Stjepan i Pavle Radić sa svojim seljačkim pokretom. Zanimljivo bi bilo sada pričati i o ulasku Hrvata u novu zajednicu Državu pa Kraljevinu SHS i kakvom takvom parlamentarizmu u prvih deset godina njezina postojanja, ali spomenimo samo da su braća Radić uvidjeli kako novu veliku snagu ima seljaštvo otkako je dobilo pravo glasa. Tada su oni obilazeći sela i obećavajući velike izdatke i potpore postajali sve popularniji. Glavni motiv i poveznicu tražili su na širenju ideje nacije među seljacima. Tada su seljaci dobili trobojnicu na svojim nošnjama. Nisu je prije imali... Također se treba napomenuti kako je i Radić bio veliki protivnik vjere pa i Crkve. Proces stvaranja nacionalnog osjećaja hrvatstva time je uglavnom bio završen. Prvi puta su tada plemić Drašković, seljak iz Kloštarskog kraja i učeni građanin Splita dobili osjećaj pripadnosti istoj naciji.

Ako se sada postavi pitanje zašto se govori da je hrvatska nacija konstrukt tek 19. st., a ne prije, odgovor je jednostavan: naciju čine ljudi jednaki po pravima koji počivaju na određenoj narodnosti. Ako su ti ljudi jednaki po pravima onda imaju mogućnost vertikalnog i horizontalnog kretanja. Horizontalno se misli na seljenje, a vertikalno se misli na napredovanje u društvenom statusu. Jednostavno u vrijeme feudalizma na zapadu i timarsko-spahijskog sustava kod Osmanlija stvaranje nacija u tom smislu nije bilo moguće. Dakle nisu ni Srbi ništa starija nacija, Nijemci i Francuzi su možda stariji 20 godina po takvoj postavci. Zaključno: pozivanje na stare države, pozivanje na srednjovjekovne nacije jednostavno je anakronizam. Nositelj neke svijesti postojanja jest politička vlast, no to je vezano uz pravo na postojanje države, a ne nacije. Ideja nacionalnosti konstrukt je s kraja 18. st. koji je u Hrvatskoj prihvaćen u začecima tek početkom 19. st., a svoj vrhunac je dobio stvaranjem nacionalne države Republike Hrvatske 1991.

Govoriti o stavu Crkve prema ideji nacije također zahtjeva duže razmatranje. Trebalo bi krenuti od poimanja nacije u sustavu liberalizma i modernizma kojega su osuđivali i Pio IX. i Pio X. pa preko jasnog protivljenja nacionalizmu za Pia XI. i onda stupnjevito prihvaćanja ideje demokratske države u govorima Pia XII. U hrvatskim prostorima također je bilo svega: biskupi su imali različite političke stavove u 19. pa tako i u 20. st. Početno podržavanje ulaska

u državnu zajednicu s Kraljevinom Srbijom vodili su biskupi Stadler i Bauer, a s vremenom su odnosi postojali sve napetiji. Ipak, nasuprot Radića i seljačkog pokreta, katolički političari su bili više privrženi Beogradu. Razlog je jasan: Crkva je uz ideju kralja, a protiv ideje demokratske republike. Stvar se ponešto mijenja nakon ubojstva Radića 1928. Pred Drugi svjetski rat Stepinac javno priznaje da je glasao za Mačeka, a ne za unitariste što je bio veliki pomak od dotadašnjeg političkog mišljenja. Od početka 20. st. Crkva sve više prihvaća ideju hrvatske nacije što se može pratiti od velikog katoličkog kongresa 1900. kada je nastala pjesma 'Do nebesa nek se ori' sa svojim stihovima „kako Hrvat kliče mlad“. No u Stepinčevim govorima je zanimljivo primijetiti jednu stvar: o Hrvatima uvijek govori kao o narodu, rijetko kao o naciji. Isto kao i kralj u prvoj Jugoslaviji, tako je i KPJ pokušala nakon Drugog svjetskog rata izbrisati hrvatsku, srpsku i slovensku naciju i stvoriti jednu jugoslavensku naciju. To nije uspjelo. Tito je ustavom iz 1974. nakon hrvatskog proljeća zapravo javno priznao da je to nemoguće. Potpuno približavanje Crkve i hrvatske nacije zbilje se u godinama nakon Drugog svjetskog rata po sistemu zajedničkog neprijatelja – komunizma. I tada je nastao odnos kojega i danas imamo: katkad nepoćudni brak nacionalizma i vjere koji je u dubini u teškoj suprotnosti.

Prije nego pokušamo ponuditi izlaz iz ove situacije, moramo objasniti još jedan pojam koji se često veže uz ovu temu. Nacionalizam – vjera u božansko utemeljenje jedne nacije koja samim time posjeduje veća prava od drugih. Ukratko bi se tako moglo definirati. Najbolji primjer jest nacional-socijalistička stranka u Njemačkoj sa svojim vođom Hitlerom. Budući da je, kako smo pokazali, nacija tek konstrukt određenog vremena, nacionalizam se često mora prikloniti lažima, izmišljanjima, prilagođavanjima povijesti. Budući da nema jasnog temelja on je u svojoj biti vrlo agresivan i u stalnom srazu s drugima. Tako nacionalni simboli: zastava, grb i himna i navodni ratni heroji postaju objekt štovanja iz čega nastaje kult nacije. Uz to se vrlo često veže vođa ili zamišljeni „otac“ koji počinje poprimati božanska obilježja. Ono što je nekada bio car, tako u ovom odnosu snaga postaje predsjednik.

S druge strane stoji izraz Katolička crkva. Katolička po samom prijevodu znači sveopća. Ako nam se pogled upravi na Krista, po Marijinom: *Sve što vam rekne, činite*, vidjet ćemo i njegovo rušenje svih graničnih i narodnih barijera. Samarijanci kao najveći neprijatelji Židova također su svjedočili Isusovom naučavanju i čudotvorstvu koji su bili izraz njegove ljubavi. No na ovom mjestu za pomoć ćemo se obratiti blaženoj Djevici Mariji. Kraljici i majci ne samo Hrvata, nego i Crkve. Nakon pohoda svojoj rođakinji Elizabeti Marija izriče poznati himan Veliča u kojem podaje hvalu Bogu koju on zaslućuje iz više razloga, a između ostalog što: „Prihvati Izraela slugu svoga, kako obeća ocima našim“. U Marijinoj svijesti Izrael je narod

koji ima zajedničko porijeklo, jezik, kulturu i vjeru. Ne još nacija zbog raznih unutarnjih promjena i razlika, nego narod. Marija zahvaljuje Bogu na dobroti prema njemu.

Nadalje, u obilju tekstova Crkvenog učiteljstva, ističe se govor pape Ivana Pavla II. pred generalnom skupštinom Ujedinjenih nacija 1995. Prekrasan tekst koji pokušava osnove ljudskih prava podići na prava naroda: postojanje, sloboda, izbor – ukratko sve na što ima pravo čovjek, ima pravo i narod. U tom govoru se na žalost ne uočava potpuno jasna distinkcija između pojmova narod i nacija, ali ipak je očito papino mišljenje.

U tom kontekstu Ivan Pavao II. tumači razliku između, s jedne strane, nezdravog oblika nacionalizma, koji zagovara prezir prema drugim nacijama i, s druge strane, patriotizma, koji se sastoji u ispravnoj ljubavi prema vlastitoj domovini. Istinski patriotizam nikad ne promiče dobro vlastite nacije na štetu drugih. Zato je nacionalizam, posebno u svojim najradikalnijim izražajnim oblicima, suprotnost pravom patriotizmu. Svaki čovjek razvija osjećaj pripadnosti. Ako se za života poistovjeti s jednim narodom koji se razvio u naciju i stvorio vlastitu Državu, tada se i čovjek identificira s tom državom. Ljubav prema državi – patriotizam – tada je ona čista ljubav prema prostoru svoga življenja. Dok nacionalizam izdiže neku ideju i nju stavlja na pijedestal kulta, patriotizam se zalaže za uspjeh, pravdu i slobodu države u kojoj se živi. Njezin napredak i društveni i moralni, njezina pravednost i pravičnost, stvaranje mogućnosti da svaki čovjek može dostojno živjeti u njoj tada postaju ideali koji proizlaze iz patriotizma.

Iz svega proizlazi kako je pripadnost jednom narodu Božji plan za čovjeka. U osobnom govoru reklo bi se: Bog je htio da se rodim tu, da budem dio ovog naroda. Vjera, u kojoj sam također rođen, s vremenom postaje osobni izbor kojega pretpostavljam svim drugim svojim određenjima. Nacija je stoga produkt vremena i općenarodnog izbora koji ima za svoj vrhunac i cilj stvaranje nacionalne države. Osobni i prisni odnos prema narodu proizlazi iz Kristove ljubavi prema blišnjemu. Onom blišnjemu s kojim dijelim život, kulturu, jezik pa na ovom prostoru i vjeru. Narod je na temelju svog razvoja poprimio obilježja nacije, nacija je proizvela samostalnu državu. Sve kreće od narodne volje. Zbog nje imamo ovakvu državu. Iz ljubavi prema svom narodu zato volim Državu u kojoj živim. Ipak i u njoj uočavam razlike među ljudima, ali to ne dopuštam da me prevvari. Na primjer: dok je moj narod ginuo u ratovima 90-ih, pojedinci su se bogatili na ratnom profiterstvu i stradanju drugih. Ti pojedinci možda su vodili tada politički život, možda se sada busaju u prsa hrvatstvom, ističu nacionalne simbole, ali ja njih ne smatram više dijelom svoga naroda jer su se sami isključili iz njegove kulture i života. No ima pripadnika moga naroda koji dijele sa mnom život i društvo, ali imaju drugačije političke stavove. To je sasvim u redu. Netko može smatrati da bi za državu bilo dobro drugačije nego što ja mislim. Ipak smo i dalje jedan narod. Sasvim konkretno: jednog desničara koji kao

bogataš izrabluje svoje radnike, bio je ratni profiter, prouzročio je patnje tolikih obitelji ne smatram dijelom svoga naroda, iako su mu puna usta hrvatstva. Jednog mladog profesora koji je možda ljevičar, ima drugačije društveno-političko-vjerske stavove od mene, ali ne maše zastavom na svakom skupu, smatram dijelom svoga naroda jer dijelimo istu „sudbinu“. Iz iskrenog patriotizma – ljubavi prema Domovini koju je želio moj narod – radije ću surađivati s ovim drugim, nego ovim prvim. Također, ako moj narod jednog dana odluči živjeti u nekoj drugoj državi, ako se priključi drugoj naciji, mogu se politički ne slagati s tom voljom, ali moje je kao vjerniku da radim sve što mogu da i ta možda druga država bude korisnim i naprednim prostorom življenja. Iz vlastite vjere u Boga koji vodi svoj narod i koji me je među njega stavio, razvijam ljubav prema Domovini u kakvoj moj narod trenutno živi i radim sve što mogu da ona napreduje. Cilj ovakvog postavljanja patriotizma nasuprot nacionalizmu upravo je u tome da bih znao kako je moj narod dio jedne veće zajednice Crkve. Nije u suprotnosti s drugim narodima i državama, nego zajedno s njima radi na dobru svijeta. Ako mi je više stalo da napreduje moja nacija, nego sveopća Crkva tada nisam i ne mogu biti kršćanin. Kada pred očima imam samo svoju naciju tada se klanjam nekoj umišljenoj ideji. Ako pak pred očima imam svoj narod, tada iz ljubavi prema bližnjemu ne protivim se drugome, nego mu pomažem da se i on razvije i iskoristi svoje potencijale.

Zaključno, iz povijesnog razvitka sasvim je prirodno da čovjek ima osjećaje i prema svojoj naciji. Ipak se sjetimo sv. Augustina. On govori: „Nitko nema Boga za oca, tko nema Crkvu za majku.“ Onaj koji ima Hrvatsku za majku, nema Boga za oca. Onaj kojemu je dobro hrvatske nacije ispred dobra Crkve (pri tom mislim na širenje Kristove poruke, što bi značilo i na življenje ljubavi prema bližnjemu, ali i prema neprijatelju) taj se isključuje iz sveopće Crkve i radi ono što je Stepinac jasno odbio – osniva vlastitu nacionalnu Crkvu. A nema većeg protuslovlja nego imati nacionalnu Crkvu jer Crkva je sazdana od raznih naroda. Neka nam Blažena Djevica Marija bude zagovornica i učiteljica kako iskreno voljeti svoj narod, raditi na napretku Domovine u kojoj naš narod želi živjeti i biti dio sveopće Crkve koja u ljubavi spaja sve ljude.